

Hajdukiewicz, Leszek

Badania naukowe w Szwajcarii (16 czerwca do 18 grudnia 1962)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/3, 471-473

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

referaty z kolokwium w Royaumont, poświęconemu historii nauki XVI wieku (1957 r.) oraz referaty z kolokwium we Florencji poświęconemu dziejom nauk przyrodniczych, chemii i farmacji w latach 1650—1850 (1960 r.). Ponadto wydano 10 numerów czasopisma „Archives Internationales d'Histoire des Sciences” (nr 48—57).

Prof. Taton złożył sprawozdanie ze współpracy Sekcji Historii Nauki z Sekcją Filozofii Nauki oraz z Międzynarodową Radą Unii Naukowych. Powiadomił również, że komisje naukowe Sekcji będą miały sekretarzy, co powinno ułatwić ich pracę oraz przypomniał o konieczności utrzymywania stałego kontaktu z władzami Sekcji i przesyłania informacji o działalności naukowej i organizacyjnej grup narodowych oraz propozycji w sprawie podejmowania nowych prac lub uaktywnienia już prowadzonych itd.

Na posiedzeniu Zgromadzenia w poczet nowych członków Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki przyjęto Anglię i Austrię; obecnie więc 29 krajów jest członkami Unii.

Zgromadzenie Ogólne powołało władze Sekcji Historii Nauki na nowy okres trzyletni (1962—1965). Przewodniczącym został ponownie prof. Vasco Ronchi (Włochy), wiceprzewodniczącymi — prof. I. B. Cohen (St. Zjednoczone) i prof. A. T. Grigorian (ZSRR), skarbnikiem — prof. D. A. Wittop-Koning (Holandia), sekretarzem generalnym — prof. R. Taton (Francja).

Na zakończenie obrad prof. B. Suchodolski złożył wstępną propozycję zorganizowania w Polsce XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki. Zgromadzenie Ogólne projekt ten zaakceptowało i zobowiązało Polską Grupę Narodową do powiadomienia władz Sekcji o uzyskaniu od władz Polskiej Akademii Nauk zgody na zorganizowanie Kongresu we wrześniu 1965 r.

Zebrań komisji naukowych Sekcji odbywały się w przerwach obrad X Kongresu: 28 sierpnia zebrała się Komisja Bibliograficzna (prowadził wiceprzewodniczący prof. I. B. Cohen), 30 sierpnia — Komisja Dokumentacji (prowadził przewodniczący prof. W. Zubow), 29 sierpnia — Komisja Nauczania (prowadził przewodniczący prof. M. Clagget), 30 sierpnia — Komisja Instrumentów Naukowych (obradom przewodniczył prof. B. Suchodolski), 29 sierpnia — Komisja Wydawnicza (przewodniczył prof. V. Ronchi). Do wszystkich komisji naukowych wchodzi przedstawiciele Polski: do Bibliograficznej — prof. A. Birkenmajer, Nauczania Historii Nauki — prof. E. Olszewski i prof. B. Suchodolski, Instrumentów Naukowych — prof. B. Suchodolski i dr T. Przyppkowski, Dokumentacji — mgr Z. Skubała, Wydawniczej — prof. W. Voisé.

Z. S.

BADANIA NAUKOWE W SZWAJCARII (16 czerwca do 18 grudnia 1962)

Na badania archiwalno-biblioteczne w Szwajcarii (Bazylea, Zurych) wyjechałem na wniosek kierownictwa Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN w ramach pomocy stypendialnej udzielonej Polsce przez Fundację Forda. Celem wyjazdu było: 1) przeprowadzenie kwerendy źródłowej i zapoznanie się z nowszą oraz niedostępną w kraju literaturą dotyczącą Erazma z Rotterdamu i rozwoju erazmianizmu, 2) zebranie materiałów do przygotowywanej pracy o metodologii badań naukowych w XVII w., w szczególności o zagadnieniach syntezy i encyklopedii nauk, 3) zaznajomienie z aktualnym stanem badań nad historią kultury i nauk społecznych w dobie Odrodzenia i Baroku oraz dziejami uniwersytetów w tym okresie, ze szczególnym uwzględnieniem międzynarodowych kontaktów Uniwersytetu Krakowskiego.

Z uwagi na dobre wyposażenie miejscowych zbiorów w interesującą mnie literaturę z podanych wyżej dziedzin, przebywałem głównie w Bazylei.

Mimo stosunkowo krótkiego okresu czasu udało się w znacznej części zrealizować program planowanych prac, głównie dzięki sprawnie działającej w Szwajcarii wymianie międzybibliotecznej oraz rozbudowanej służbie informacyjno-bibliograficznej. Znajomość się z nowymi wynikami badań nad erazmianizmem europejskim (poprzez dotarcie do trudno dostępnych czasopism specjalistycznych, dysertacji i piśmiennictwa za lata 1939—1963) pozwoliły dokładniej sprecyzować problematykę erazmianizmu polskiego, jego ideowe i społeczne źródła oraz różnorodność form manifestującą się w niedostrzegalnych dotąd dziedzinach kultury umysłowej, społecznej i religijnej XVI—XVIII w. Zebrane materiały ułatwią bardziej wnikliwą prezentację nie tylko bezpośredniego oddziaływania myśli Erasma na rozwój humanizmu polskiego epoki Odrodzenia, ale i jego twórczej roli w postępowych nurtach wyznaniowych, literaturze i pedagogice okresu Baroku i Oświecenia.

Dla prowadzonych aktualnie studiów nad kształtowaniem się nowych postaw metodologicznych w badaniach naukowych XVII w., równoległe z lekturą nowszych opracowań monograficznych z tego zakresu, zgromadziłem materiał leksykograficzny ilustrujący rozwój pewnych pojęć i terminów w literaturze encyklopedycznej XVII w. oraz przeprowadziłem rejestrację i charakterystykę bibliograficzną współczesnych dzieł poświęconych syntezie i integracji nauk (encyklopedie, słowniki „rozumowane”, kompendialne zarysy wiedzy „uniwersalnej” itp.).

Ze względu na rozległą tematykę objętą w nauce zachodniej terminem *Geistesgeschichte* ograniczyłem się do zapoznania z ogólnymi kierunkami i metodą badawczą stosowaną przez różne szkoły historyczno-kulturalne oraz zebrania bibliografii adnotowanej dotyczącej historii uniwersytetów europejskich XV—XVII w., z punktu widzenia jej przydatności dla opracowania studiów o stosunkach naukowych Akademii Krakowskiej z nauką europejską tego okresu.

Na marginesie tych trzech problemów zająłem się przygodnie źródłami do historii kontaktów naukowych polsko-szwajcarskich m. in. stosunkami dynastii znanych matematyków Bernoullich z uczonymi polskimi XVIII w., w oparciu o przechowywane w Bibliotece Bazylejskiej zbiór ich korespondencji.

W czasie pobytu w Bazylei przeprowadziłem rozmowy konsultacyjne z miejscowymi wybitnymi specjalistami oraz w październiku i listopadzie ub. roku uczęszczałem przygodnie na wykłady uniwersyteckie, ponadto korzystając z zaproszeń, wziąłem udział w kilku zebraniach naukowych miejscowych stowarzyszeń historycznych. Na prośbę Komitetu Wydawniczego *Metryki Bazylejskiej* zająłem się identyfikacją nazwisk studentów polskich wpisanych do *Albumu Studiosorum* w drugiej połowie XVII w.

Ograniczając się w swych studiach do pracy w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych nie miałem możliwości zapoznać się bliżej z organizacją, techniką badawczą i wyposażeniem ośrodków humanistycznych. Z uwagi na specyficzne warunki organizacji pracy naukowej w Szwajcarii z jej programowym decentralizmem, odrębnymi tradycjami poszczególnych kantonów trudno dokonywać porównań z analogicznymi urządzeniami w naszym kraju. W ocenie ogólnego stanu dyscyplin historycznych zwraca wszakże uwagę duża dysproporcja między poziomem prac „czołówek” badaczy szwajcarskich a olbrzymią masą poprawnie szkolnych lub wręcz dyletanckich przyczynków zamieszczanych na łamach setek prowincjonalnych periodyków oraz bardzo żywy, z uwagi na strukturę narodową Szwajcarii, naukowy ruch regionalny popierany przez ośrodki uniwersyteckie. W tematyce zainteresowań na plan pierwszy wysuwa się biografistyka ujmowana na bardzo

szerokim tle kulturalnym, studia nad historią kościoła reformowanego, badania nad wkładem kulturalnym i politycznym Szwajcarii w dzieje Europy. W przygotowaniu naukowym młodej kadry uderza solidne przygotowanie źródłoznawcze, dobra znajomość realiów w dziedzinie szeroko pojętej kultury humanistycznej (języki), wiedzy o antyku, zagadnień literackich i wyznaniowych przy na ogół tradycyjnej metodologii i niechęci do poszukiwania nowych rozwiązań interpretacyjnych.

Przebywając na terenie Szwajcarii jako osoba prywatna nie byłem upoważniony do nawiązywania oficjalnych kontaktów i występowania z ramienia krajowych instytucji. Podkreślić jedynie mogę dużą uczynność i życzliwość osób i placówek, z którymi miałem możliwość zetknąć się w pracy archiwalno-bibliotecznej i w czasie naukowych konsultacji. Z ogólnego punktu widzenia wydaje się rzeczą jak najbardziej celową kontynuowanie wszelkiego rodzaju kontaktów z nauką szwajcarską. Pilnym dezyderatem wydaje się rewizja dotychczasowej polityki zaopatrywania zbiorów szwajcarskich w wydawnictwa krajowe, poprzez położenie całego nacisku na ekspedycję druków obcojęzycznych i opracowań syntetycznych kosztem drobnych i specjalistycznych przyczynków.

Leszek Hajdukiewicz

Z POBYTU W ZWIĄZKU RADZIECKIM

W dniach 10—17 kwietnia br., przebywałem w Moskwie i Rydze w składzie dwuosobowej delegacji Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej na zaproszenie radzieckiego Związku Towarzystw Przyjaźni z Zagranicznymi Krajami i Towarzystwa Przyjaźni Radziecko-Polskiej.

Dzięki uprzejmości gospodarzy zostałem zaproszony do wygłoszenia odczytów: *Rozwój przyrodoznawstwa i nauk technicznych w Polsce Ludowej* w Moskiewskim Domu Propagandy Naukowo-Technicznej im. Dzierżyńskiego oraz *Dzieje polskiej myśli technicznej* w Instytucie Informacji i Propagandy Naukowo-Technicznej w Rydze. Drugi z referatów został powtórzony na zaproszenie rektora Ryskiego Instytutu Politechnicznego na seminarium pracowników nauki tej uczelni oraz — na zaproszenie dyrekcji Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR — na posiedzeniu Rady Naukowej tego zaprzyjaźnionego z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN instytutu. Liczne pytania po referatach wskazywały na zainteresowanie naukowców i inżynierów radzieckich zarówno obecnym stanem nauki i techniki w Polsce, jak i przeszłością naszej techniki oraz organizacją i wynikami badań nad nią. Koledzy z Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki przytaczali poza tym w dyskusji liczne przykłady udziału Polaków w rozwoju techniki rosyjskiej w XIX w., na które natrafili w swych badaniach.

W czasie pobytu w Rydze miałem też okazję nawiązania kontaktów z łotewskimi badaczami dziejów nauki i techniki, a w szczególności z przewodniczącym Łotewskiego Zjednoczenia Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki, prof. Valeskalnem, wiceprezesem Akademii Nauk Łotewskiej SRR.

Choć w Rydze nie ma placówki naukowej pracującej nad historią nauki i techniki, ukazują się tu regularnie od kilku lat jako wydawnictwa Akademii Nauk ŁSRR publikacje „Iz Istorii Techniki” i „Iz Istorii Miedicyny” (dotychczas ukazało się po 4 zeszyty obu wydawnictw). Historia medycyny ma w Rydze szczególnie piękne tradycje dzięki działalności zmarłego przed kilku laty lekarza, prof. Stradynia, który zapoczątkował własnymi zbiorami duże Muzeum Historii Medy-